

ВІДГУК

офіційного опонента Сліпчишин Лідії Василівни про
дисертацію та автореферат Швець Олени Анатоліївни

«Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх фахівців у
дизайнерських школах Німеччини» на здобуття наукового ступеня доктора
педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної
освіти

Актуальність теми дисертаційної роботи. Сьогодні на багатьох платформах обговорюється майбутнє дизайн-освіти, оскільки виникла потреба у створенні доступніших, інклюзивних та адаптованих моделей навчання дизайну. Ця освіта має трансформуватися, і, на думку багатьох вчених, критичний період для цього настав зараз. Серед альтернативних сценаріїв її майбутнього розвитку спільними є думки вчених про те, що її прогрес треба розглядати на різних рівнях. На макрорівні прогрес відбувається за рахунок інтеграції концепції безперервного навчання в дизайн-освіту, наявності потенційних моделей партнерства з промисловістю, взаємодію з суспільними проблемами через високотехнологічні освітні та педагогічні системи, найсучасніші форми і технології організації освіти. На мезорівні дизайн-освіта обговорюється як просунута трансдисциплінарна галузь, в якій особливу роль виконують простір і досвід гнучкого навчання. На мікрорівні для поступу важливим є визначення і включення конкретних знань і навичок в дизайн-освіту, вивчення можливостей неієрархічних освітніх структур, що надають додаткову або доповнювальну освіту, переплетення процесів навчання та їх результатів, посилення наукової складової тощо. Ці думки об'єднуються в аргумент, що дизайн-освіта майбутнього повинна навчати системного підходу до вирішення проблем у мультидисциплінарних командах. Тому має

відбуватися зміцнення відносин дизайн-освіти та обміну знаннями з усіма зацікавленими сторонами та цивілізацією в цілому. Щоб відбулися зміни, університети повинні спрямувати свою увагу назовні та шукати взірці найкращого досвіду, які вже довели свою ефективність.

Подана до захисту дисертаційна робота Швець Олени Анатоліївни в науковому сенсі є актуальною, адже її проблема органічно впливає із світового контексту розвитку дизайн-освіти, а саме в необхідності аналізу методології, виявлення сутнісних характеристик і основних тенденцій розвитку дизайн-освіти в Німеччині з метою використання позитивного досвіду в процесі модернізації української системи підготовки дизайнерів на основі поєднання європейських тенденцій і національних особливостей.

Рецензоване дослідження виконувалось тривалий час в межах кількох наукових тем, що свідчить про його ґрунтовність. Зокрема, це такі теми: «Модернізація науково-методичного забезпечення професійної підготовки фахівців народних художніх промислів» (РК №0113U001272) Львівського науково-практичного центру Інституту професійно-технічної освіти НАПН України; «Теоретико-методологічні засади екологізації освіти як чинника формування людського капіталу для сталого розвитку» (РК №0115U002315) науково-дослідної роботи кафедри дизайну Національного лісотехнічного університету України; науково-дослідних робіт кафедри педагогіки, професійної освіти і управління освітніми закладами Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Теоретико-методичні засади формування загально педагогічної компетентності сучасного вчителя в контексті становлення європейського простору вищої освіти» (РК №0115U002571), «Педагогічний супровід особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя» (РК №0119U102999) кафедри педагогіки, професійної освіти і управління

освітніми закладами Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського та «Педагогічні умови проектування змісту професійно-практичної підготовки фахівців в галузях технологій, професійної освіти та мистецтва» (РК №0121U113667) кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Мета дослідження полягає у виявленні теоретичних, організаційних й методичних особливостей підготовки фахівців у дизайнерських школах Німеччини та можливостей використання прогресивного досвіду цієї країни у теорії та практиці української системи дизайн-освіти. Відповідно до мети дисертанткою визначено основні вихідні положення (завдання, об'єкт, предмет, концепцію, теоретико-методологічні основи дослідження, наукову новизну, теоретичне і практичне значення), які є логічними, взаємопов'язаними, виваженими й обґрунтованими. Для розв'язання поставлених завдань було використано комплекс оптимальних методів, що доповнюють один одного.

Найбільш суттєві результати дисертації. Швець Оленою Анатоліївною вперше:

- на основі аналізу прогресивних ідей німецького досвіду визначено етапи та особливості розвитку дизайн-освіти в Німеччині, тенденції та перспективи розвитку сучасного дизайну, нові функції дизайн-освіти в епоху цифровізації та вимоги до професійної підготовки сучасних дизайнерів;
- оцінено вплив перших німецьких шкіл на розвиток світової дизайн-освіти, з'ясовано досягнення та проблеми професійної підготовки фахівців у дизайнерських школах Німеччини;

- визначено напрями та запропоновано методику імплементації німецького досвіду дизайн-освіти в професійну підготовку майбутніх дизайнерів в Україні;

- розроблено й апробовано методику формування методологічної культури викладача дизайнерських дисциплін за такими напрямками: залучення викладачів дизайну до науково-дослідної діяльності, організація їхньої інноваційної педагогічної діяльності, оновлення змісту професійної підготовки дизайнерів відповідно до європейських стандартів;

- *уточнено* особливості дуальної, додаткової, неперервної та дистанційної дизайн-освіти в Німеччині; методологію дизайнерської діяльності в парадигмі сталого розвитку та принципи сучасної дизайн-освіти; методику використання STEM–, STEAM– і STREAM–технологій як нових форм інтеграції знань в дизайн-освіті;

- *подальшого розвитку дістали*: практика модернізації системи дизайн-освіти в контексті формування дизайн-мислення; технології дистанційного навчання дизайну та використання засобів ІКТ у дизайн-проектуванні; методи розвитку творчого мислення фахівців з дизайну; методологія наукових досліджень за такими трьома напрямками: соціально-культурологічним, техніко-технологічним та психолого-педагогічним.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що: доведено, що для забезпечення ефективної імплементації німецького досвіду підготовки майбутніх дизайнерів в Україні необхідні формування та розвиток методологічної культури викладачів дизайнерських дисциплін; визначено компоненти, рівні та критерії й показники оцінювання методологічної культури викладачів дизайну; доведено необхідність поєднання в професійній підготовці дизайнерів освітньої та науково-дослідної роботи викладачів і студентів за такими напрямками: гносеологія дизайну – вивчення

дизайнерських способів пізнання; праксеологія дизайну – вивчення практик і процесів проєктування; феноменологія дизайну – вивчення форми та конфігурації артефактів.

Практичне значення. Авторкою дисертації підготовлено навчально-методичні матеріали (2 посібника, 2 методичних рекомендацій, конспект лекцій), які можуть бути використані в інших ЗВО України, де навчаються майбутні дизайнери.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому.

Дисертація складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, шести розділів, висновків, списку використаних джерел (620 найменувань, з них – 427 іноземними мовами), додатків (13 додатків на 29 сторінках). Загальний обсяг дисертації складає 490 сторінок, з них – 398 основного тексту. Робота ілюстрована 11 таблицями та 14 рисунками на 25 сторінках. Структура дисертації відображає завдання та хід їх виконання.

У вступі авторкою обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, гіпотезу, концепцію і методи дослідження, аргументовано наукову новизну, теоретичне і практичне значення отриманих результатів наукового пошуку, відображено особистий внесок, відомості про апробацію та впровадження основних положень дослідження, структуру та обсяг дисертації.

У *першому розділі* здійснено аналіз філософських, історичних і соціоекономічних передумов розвитку дизайну та європейської дизайн-освіти. Відповідно до теми дослідження оцінено вплив перших німецьких шкіл на розвиток світової дизайн-освіти. На великій джерельній базі визначено етапи та особливості розвитку дизайн-освіти в Німеччині, що дало можливість виявити сучасні тенденції розвитку дизайн-освіти у Німеччині. Важливим висновком розділу є те, що сучасна дизайн-освіти в Німеччині є достатньо

гнучкою, оскільки однакові методологічні засади, сформовані ще в 1920-х роках в Баугаузі, використовуються всіма дизайнерськими школами, різноманітними курсами і безпосередньо на виробництвах. Це дає змогу німецькому дизайну утримувати лідерські позиції не лише в Європі, але й у світі.

У *другому розділі* Швець О.А окреслила нові функції сучасного дизайну та методологію сучасної дизайн-освіти. Перехід від індустріального суспільства до суспільства знань збільшив попит на дизайн, виникли нові види дизайну, він став виконувати багато нових функцій у розвитку суспільства. Як констатує авторка, в Німеччині навчання в дизайнерських школах переорієнтовують на нову методологію, особливістю якої є визнання того, що розширення бази знань про дизайн є частиною професійної діяльності дизайнера. Основна ідея модернізації полягає в створенні цілісної, здатної до саморозвитку, мобільної дизайн-освіти на основі об'єднання всіх її суб'єктів у єдиний простір, для якого характерна інноваційність, орієнтація на передовий європейський досвід, культурні, національні традиції і світові тенденції.

У *третьому розділі* здійснений аналіз наукових досліджень німецьких авторів щодо особливостей дизайнерської діяльності, що дало можливість виокремити основні професійно-важливі якості й здібності дизайнера. Щоб визначити особливості навчання в сучасних німецьких школах дизайну авторка проаналізувала організацію роботи, навчальні програми, навчальне середовище, стратегії співпраці 27 державних університетів, які здійснюють підготовку кадрів для дизайну. Нею встановлено, що гнучкість підготовки забезпечують три види освітніх заклади, які мають як спільні, так і відмінні ознаки. Основний акцент у навчанні робиться на збереженні балансу між творчістю та функціональністю, теоретичним і практичним навчанням, мистецтвом, технікою і наукою, прикладною і науковою діяльністю

викладачів і студентів. Для окреслення позитивних аспектів досвіду дисертантка охарактеризувала особливості бакалаврської програми підготовки фахівців за спеціальністю «Інтегрований дизайн» у Міжнародній школі дизайну при Кельнському університеті прикладних наук. Підкреслено актуальність впровадження дизайн-мислення як методу, освітнього підходу і курсу.

Четвертий розділ Швець О.А. присвятила розгляду дуальної, додаткової, неперервної та дистанційної дизайн-освіти в Німеччині. Характерними особливостями дизайн-освіти в Німеччині є: високі вимоги до вступу в дизайнерські школи; надання переваги дуальній формі навчання; інтерес студентів різних ЗВО до дизайн-освіти як додаткової; визнання випускниками дизайнерських шкіл необхідності навчання впродовж життя; інтенсивний розвиток дистанційної форми підготовки дизайнерів; тісні міжнародні зв'язки та широкі пропозиції для іноземних студентів. У зв'язку з інтернаціоналізацією дизайн-освіти все більш поширеною в Німеччині стає дистанційна дизайн-освіта. Авторкою згруповано і проаналізовано недоліки в методології та переваги дистанційної підготовки дизайнерів, на які наголошують німецькі дослідники; проаналізовано теми дизайн-досліджень і виявлено основні напрями наукових переваг учених. Більшість тем досліджень дизайну в Європі і відповідно в Німеччині мають філософське спрямування, тим самим підкреслюючи, що дизайнер - це проєктувальник майбутнього.

П'ятий розділ розкриває напрями та методику імплементації німецького досвіду дизайн-освіти у професійну підготовку майбутніх дизайнерів в Україні. Авторкою здійснено теоретичне і методичне обґрунтування необхідності упровадження методу дизайн-мислення, який розкриває творчі якості студента-дизайнера та його креативні здібності в умовах трансформації професійної дизайн-освіти. Наведено методику впровадження дизайн-

мислення, яка узгоджена з контекстом освітнього процесу. Особливу увагу дослідниця звертає на важливість і актуальність STEAM-освіти, яка спрямована на створення міждисциплінарного та прикладного підходу до навчання дизайнерів різних дисциплін і забезпечує успішне розв'язання багатьох практичних і реальних проблем. Схарактеризовано використання німецького досвіду проєктування та дизайну у змісті підготовки дизайнерів, в основі якого лежить методика «від споживача до виробу» та орієнтація на екологічний контекст. Показано важливість вивчення і освоювання дизайнерами нових програми систем автоматизованого проєктування та інших суміжних комп'ютерних програм, необхідність бути на хвилі нових технологій.

У шостому розділі дисертантка окреслила процес визначення ефективності експериментальної методики імплементації німецького досвіду в професійну підготовку українських дизайнерів. З цією метою було розроблено й апробовано методику формування методологічної культури викладача дизайнерських дисциплін за напрямками (залучення викладачів дизайну до науково-дослідної діяльності, організація їхньої інноваційної педагогічної діяльності, оновлення змісту професійної підготовки дизайнерів відповідно до європейських стандартів), розроблено критерії, показники та рівні методологічної культури викладачів дизайну. Експериментальна робота здійснювалась на базі Львівської академії мистецтв, Луцького національного технічного університету, Національного лісотехнічного університету України, Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

На основі загальних результатів теоретичного дослідження та експериментальної роботи авторка дійшла висновків, що підвищення рівня методологічної культури викладачів сприяло суттєвим позитивним змінам як у роботі педагогів, так і в готовності студентів до проєктної, науково-дослідної та художньо-творчої діяльності. Нею виокремлено основні напрями, які варто було б врахувати в розбудові дизайн-освіти в Україні.

Загальні висновки відповідають поставленим завданням і є достатньо обґрунтованими.

Аналіз дисертаційної роботи та автореферату Швець О.А. дозволив дійти висновку, що вона володіє на високому рівні методами концептуально-порівняльного та системного аналізу, проведення наукового дослідження, узагальнення та аналізу отриманих результатів. Основні ідеї та висновки дослідження сформульовані нею самостійно.

Структура, зміст, результати роботи і загальні висновки автореферату в повному обсязі відповідають дисертації та відображають її основні положення.

У загальному позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Швець О.А., висловимо деякі окремі міркування, які вимагають уточнень і пояснень:

1.Робота обтяжена суто дизайнерським описом «Франкфуртської кухні» (п. 5.2., с. 312-314), який є важливим для спеціалізованих дисциплін, але допоміжним для розв'язування завдань дисертації. Його можна було перенести у додатки.

2.У роботі не висвітлено практичний доробок дисертантки, хоча у практичному значенні він вказаний. Дисертація значно виграла б, якби в ній знайшли відображення фрагменти навчально-методичних матеріалів, які, на наше переконання, становлять цінність для науково-педагогічних працівників

3.Отримані результати експериментальної роботи є досить переконливими, проте авторці бажано було б більш чітко описати організацію та проведення цієї роботи.

4.Доцільно було б доповнити зміст другого завдання уточненням сутності поняття «методологічна культура викладача дизайну» як одного з базових понять дослідження, оскільки параграф 6.1 присвячений виявленню ефективності методики імплементації німецького досвіду у професійну підготовку майбутніх дизайнерів, яка пов'язана з методологічною культурою викладачів.

5.У контексті сучасного обговорення альтернативних сценаріїв розвитку дизайн-освіти та активної ролі у цьому процесі Німеччини доречно було б до визначених соціальних функцій сучасної дизайнерської освіти додати ще й прогностичну (таблиця 2.1., с.113).

Вказані зауваження не є критичними, мають рекомендаційний характер і не впливають на високу оцінку дисертаційної роботи Швець Олени Анатоліївни «Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх фахівців у дизайнерських школах Німеччини».

Висновки щодо відповідності дисертації встановленим вимогам

На підставі чинних вимог до докторських дисертацій вважаємо, що дисертація Швець Олени Анатоліївни «Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх фахівців у дизайнерських школах Німеччини» є самостійною і завершеною науковою працею, що має теоретичне і практичне значення для теорії та методики професійної освіти і відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами), а її авторка заслуговує присудження наукового на

4. Доцільно було б доповнити зміст другого завдання уточненням сутності поняття «методологічна культура викладача дизайну» як одного з базових понять дослідження, оскільки параграф 6.1. присвячений виявленню ефективності методики імплементації німецького досвіду у професійну підготовку майбутніх дизайнерів, яка пов'язана з методологічною культурою викладачів.

5. У контексті сучасного обговорення альтернативних сценаріїв розвитку дизайн-освіти та активної ролі у цьому процесі Німеччини доречно було б до визначених соціальних функцій сучасної дизайнерської освіти додати ще й прогностичну (таблиця 2.1., с.113).

Вказані зауваження не є критичними, мають рекомендаційний характер і не впливають на високу оцінку дисертаційної роботи Швець Олени Анатоліївни «Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх фахівців у дизайнерських школах Німеччини».

Висновки щодо відповідності дисертації встановленим вимогам

На підставі чинних вимог до докторських дисертацій вважаємо, що дисертація Швець Олени Анатоліївни «Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх фахівців у дизайнерських школах Німеччини» є самостійною і завершеною науковою працею, що має теоретичне і практичне значення для теорії та методики професійної освіти і відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року No 567 (зі змінами), а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доцент кафедри теорії та методики технологічної освіти, креслення і комп'ютерної графіки

НПУ імені М.П. Драгоманова

доктор педагогічних наук, старший дослідник Л.В.Сліпчишин

Підпис Л.В.Сліпчишин засвідчую:

Директор ЛННЦ ПО НПУ імені М.П. Драгоманова М.П.Копельчак

